

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ	5
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ КРАЄЗНАВЧОГО СПРЯМУВАННЯ	13
РОЗДІЛ 3. РІЗНОВИДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ	39
РОЗДІЛ 4. РІЗНОВИДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ	52
РОЗДІЛ 5. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ТЕКСТАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕМАТИКИ	67
РОЗДІЛ 6. РІЗНОВИДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЮРИДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ	92
РОЗДІЛ 7. ВІЙСЬКОВИЙ ПЕРЕКЛАД	107
РОЗДІЛ 8. РІЗНОВИДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТЕМАТИКИ	121
РОЗДІЛ 9. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ ЖАНРОВОЇ СПЕЦИФІКИ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ	142
ТЕКСТИ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ	155
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	221

ВСТУП

Переклад є мистецтвом і наукою одночасно. Це процес, який вимагає не лише знань мови, але і розуміння специфіки тексту, його жанру, аудиторії та контексту. Кожен текст – це взаємодія між автором, перекладачем, читачем або слухачем, і тому важливо зрозуміти потреби та очікування учасників комунікації.

Цей навчально-методичний посібник підготовлено з метою надати глибше розуміння особливостей перекладу текстів з англійської мови українською та з української англійською у таких сферах, як краєзнавча, економічна, дипломатична, суспільно-політична, юридична, військова, науково-технічна.

Посібник складається з 9-ти розділів, кожен з яких присвячено перекладу текстів певної галузі. Ми детально розглядаємо специфіку текстового матеріалу і особливості відтворення змісту іншою мовою, надаємо приклади та практичні завдання, які допоможуть закріпити знання, уміння та навички.

Вправи, представлені в кожному розділі, розроблені з метою розвитку навичок перекладу різногалузевих текстів. Радимо використовувати ці вправи як можливість застосовувати теоретичні знання на практиці та розвивати перекладацьку компетентність.

В окремому розділі «Тексти для перекладу» пропонуємо додаткові матеріали актуальної тематики для вдосконалення навичок перекладу.

Навчально-методичний посібник призначений для аудиторної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти, які вивчають перекладознавчі дисципліни, а також може бути в пригоді усім, хто цікавиться перекладом.

Переклад – це завжди захоплююча подорож у світ різноманітних текстів та культур. Сподіваємося, що цей посібник допоможе зробити цю подорож повноцінною і продуктивною!

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ

Переклад – це більше, ніж відтворення слів однієї мови іншою. Це процес інтерпретації змісту, інтенції та структури оригінального тексту засобами іноземної мови. Перекладач повинен враховувати не лише словниковий переклад, але й усі нюанси, що пов'язані із семантикою, стилем, тоном, контекстом і аудиторією.

Еквівалентність – це важливий аспект перекладу, що може бути визначений за кількома категоріями. Еквівалентність за значенням передбачає точне відтворення значення слів і фраз у тексті. Еквівалентність за функцією відображає відповідність функціональних ролей слів та структур у двох мовах. Еквівалентність за структурою означає відповідність граматичної конструкції. Наприклад, у реченні «The cat is on the table», переклад українською «Кіт знаходиться на столі» відтворює еквівалентність.

Лексична та граматична еквівалентність.

Лексична еквівалентність стосується відповідності між словами та виразами у двох мовах. Граматична еквівалентність указує на відповідність між граматичними структурами, як-от часи, рід, відмінювання тощо. Наприклад, маємо англійське речення: «She is reading a book». Український переклад – «Вона читає книгу». У цьому випадку лексична еквівалентність визначається тим, що кожне слово в англійському реченні має однозначний відповідник українською мовою.

Граматична еквівалентність: граматична структура обох речень також еквівалентна. У обох випадках є суб'єкт (She/Вона),

дієслово (is reading/читає) та об'єкт (a book/книгу). Граматична структура не змінюється при перекладі, що свідчить про граматичну еквівалентність.

Семантична та прагматична еквівалентність.

Семантична еквівалентність передбачає відповідність значенню слів і фраз, а прагматична еквівалентність враховує контекст, інтенцію і призначення тексту в оригіналі та у перекладі. Семантична еквівалентність у перекладі означає точне відтворення значення ідеї чи концепції, вираженої в оригінальному тексті, у цільовій мові. Наведемо приклад семантичної еквівалентності в перекладі з англійської мови українською:

Англійський текст: «Love is a warm feeling that comes from the heart».

Український переклад: «Любов – це тепле почуття, що виникає з серця».

У цьому прикладі семантична еквівалентність визначається тим, що перекладач точно передав смислову ідею оригінального тексту. Обидва речення виражають однакову концепцію про «любов» як тепле почуття, яке походить з серця. Слова та фрази можуть бути різними, але семантичне значення залишається однаковим, що свідчить про семантичну еквівалентність.

Важливу роль у перекладацькій діяльності відіграє *контекст*. Це поняття передбачає фізичне оточення, дискурсивний, історичний аспект та багато інших факторів, які впливають на розуміння тексту. Перекладач повинен враховувати їх для точного і адекватного перекладу.

Англійський текст: «I saw a bat in the cave».

У цьому реченні слово «bat» має два можливих значення: це може бути кажан або бейсбольна бита. В перекладі українською мовою важливо врахувати контекст, щоб правильно відтворити значення. Якщо контекст указує на те, що розповідається про природу, то переклад може бути таким: «Я бачив кажана в печері». Якщо за контекстом мова йде про спорт або ігри, то переклад наступний: «Я бачив бейсбольну биту в печері».

Цей приклад демонструє важливість врахування інформаційного середовища тексту при перекладі, оскільки одне і те ж слово може мати різне значення залежно від ситуації. Перекладач повинен обрати відповідне значення слова, щоб текст був зрозумілим для читача або слухача.

Перекладач – це майстер, який володіє як мовою джерела, так і мовою цільового тексту. Він відповідає за відтворення смислу та інтенції оригіналу, а також за збереження стилю, тону та особливостей авторського тексту.

Мови постійно розвиваються, змінюються і адаптуються під впливом культурних, соціальних, технологічних та інших факторів. Перекладачеві варто стежити за цими змінами та враховувати їх у своїй роботі. Словник мови постійно розширюється за рахунок нових слів, запозичень з інших мов, термінів, які виникають внаслідок технологічного розвитку тощо. Перекладачеві слід володіти сучасною лексикою і вміти використовувати її у перекладі. Наприклад, слова «селфі» (selfie), «таргетинг» (targeting), тайм-менеджмент (time management) тощо стали частиною

активного лексикону, і перекладачеві не варто їх оминати.

Семантика слів може змінюватися з часом, лексичні одиниці набувають нових або розширених значень. Перекладач повинен бути обережним, щоб правильно передати актуальну семантику слова або фрази. Наприклад, слово «комп'ютер» раніше позначало лише обладнання, але сьогодні значення цього слова також охоплює програмне забезпечення й Інтернет.

Змінюється не лише словниковий запас, але й синтаксичні структури. У різних епохах виникають нові способи побудови речень, а старі моделі стають менш уживаними, як-от складні конструкції з дієприслівниками, що були популярні в літературній мові минулих століть, менш характерні для сучасної мови.

Еволюціонують і значення, які мають слова та вирази в соціокультурному контексті. Перекладач повинен розуміти цей контекст і враховувати його в перекладі. Наприклад, слово «герой» може мати різні асоціації в різних культурах і епохах, і це важливо мати на увазі під час перекладацької діяльності.

Фразеологізми – це вирази, які мають фіксовані значення і не завжди можуть бути літературно відтворені іншою мовою. Перекладач повинен знати їхні значення та адаптувати їх у перекладі. Наведемо кілька прикладів відтворення англійських фразеологізмів за допомогою українських еквівалентів:

1. It's raining cats and dogs – Ле як з відра.
2. The ball is in your court – Тепер слово за тобою.
3. Once in a blue moon. – Коли рак на горі свисне.
4. Hit the nail on the head. – Не в брову, а в око.

5. Cost an arm and a leg. – Влетіти в копійку.

Фразеологізми можна перекладати описово. У багатьох випадках переклад потребує використання виразів, які мають схоже значення або образність у цільовій мові.

Адекватність та експресивність перекладу.

Адекватність означає відтворення змісту та інтенції оригіналу, тоді як експресивність стосується здатності перекладача передати виразність, стиль і емоції оригінального тексту. Переклад повинен бути не лише точним і адекватним за значенням, але і зберігати виразність та емоційний відтінок оригінального тексту, якщо це важливо для контексту.

Головна мета адекватного перекладу – забезпечити зрозумілість та логічність тексту у цільовій мові. Переклад є адекватним, коли інформація, ідея та повідомлення в оригінальному тексті відображаються в перекладі без втрати сенсу або спотворення. Адекватний переклад – це, в першу чергу, точність та правильність передавання інформації. Наприклад, якщо в оригінальному тексті маємо «сьогодні дощить», а перекладач відтворює це як «сьогодні сніжить», то це буде некоректним перекладом з точки зору адекватності.

Експресивність у перекладі – це не лише відтворення значення слів, але й емоційні відтінки, стиль, індивідуальність автора та інші нюанси. Експресивність часто передбачає вибір відповідних слів, образів, інтонації та структури речення, які підкреслюють авторський стиль та емоційне забарвлення тексту. Однак важливо зберігати баланс між експресивністю та адекватністю, оскільки

занадто вільний переклад може призвести до втрати оригінального сенсу. Наприклад, якщо в оригінальному тексті вжито саркастичний тон, експресивний переклад повинен передати цей саркастичний відтінок.

Наведемо кілька прикладів перекладу з англійської українською. Оригінал (англійська): «The sunset painted the sky in a riot of colors». Адекватний переклад (українська): «Захід сонця розфарбував небо у низку кольорів». Експресивний переклад (українська): «Захід сонця розгойдав небо в барвистому феєричному танці кольорів».

У цьому прикладі адекватний переклад відтворює основний зміст речення, вказуючи на те, що небо було розфарбоване кольорами. Проте експресивний переклад додає більше образності та виразності, щоб відтворити розмаїття відчуттів і вражень від заходу сонця.

Оригінал (англійська): «His words cut like a knife». Адекватний переклад (українська): «Його слова різали, як ніж». Експресивний переклад (українська): «Його слова різали, як гострий ніж».

Адекватний переклад передає основну ідею про те, що слова були образливими. Однак в експресивному перекладі використовується порівняння з гострим ножом, щоб підкреслити інтенсивність і жорсткість слів.

Обидва приклади демонструють, що адекватність і експресивність можуть існувати одночасно в перекладі, але експресивний переклад передає більше деталей і емоцій, які можуть бути присутні в оригіналі. Успішна робота перекладача

зазвичай залежить від здатності зберігати баланс між цими двома аспектами. Адекватність є базовою вимогою до перекладу, але додавання експресивності може зробити текст більш живим та виразним.

Машинний переклад та інструменти для перекладу.

Машинний переклад передбачає використання комп'ютерних програм для автоматичного перекладу текстів. Це процес автоматичного перетворення тексту з однієї мови на іншу за допомогою комп'ютерних програм і алгоритмів. Існує кілька інструментів для машинного перекладу, найбільш відомі з яких – Google Translate, DeepL, Microsoft Translator та інші. Такі ресурси можуть бути корисними для швидкого перекладу, але вони не завжди точно і якісно передають інформацію, що вимагає редагування та корекції з боку людини. Розглянемо декілька прикладів перекладу з англійської мови українською за допомогою Google Translate.

Оригінальний (англійський) текст: «Hello, how are you today?».

Машинний переклад (Google Translate): «Привіт, як ви сьогодні?».

Оригінальний (англійський) текст: «The weather is nice outside».

Машинний переклад (Google Translate): «Погода гарна на вулиці».

Машинний переклад може бути корисним для швидкого отримання загального розуміння тексту, але він не завжди забезпечує високу якість, особливо при роботі із складними

технічними текстами. Даний різновид перекладу також не завжди правильно враховує контекст або мовні особливості. Тому, коли точність і якість перекладу є значущими, рекомендовано використовувати людські ресурси – послуги професійних перекладачів, які чітко розуміють відтінки значень і культурні аспекти мови.

Завдання перекладу та лінгвістичні аспекти цієї діяльності є надзвичайно важливими у сучасному світі, де взаємодія між різними культурами і мовами зростає та міцніє. Мова є засобом спілкування, а переклад допомагає зручно і точно передавати повідомлення різними мовами.

Перекладацький процес передбачає врахування певних лінгвістичних аспектів (лексичних, граматичних, прагматичних та ін.), контексту, культурних особливостей тощо. Перекладач повинен не лише знати мови-учасниці перекладу, глибоко розуміти мовні явища, а й бути обізнаним з культурними реаліями, щоб забезпечити якісне спілкування.

У величезному світі різних мов і культур, переклад відіграє важливу роль у сприянні співпраці, розумінні та обміні інформацією. Тому мистецтво перекладу та лінгвістична компетентність перекладачів є невід’ємною частиною успішної перекладацької діяльності.

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ КРАЄЗНАВЧОГО СПРЯМУВАННЯ

Теоретичний мінімум

Краєзнавчий текст – це текст, який містить інформацію про певний регіон, його культуру, історію, географію, традиції, природні особливості, а також інші аспекти життя і діяльності людей, що проживають на даній території. Такі тексти можуть бути присвячені окремому місту, області, країні, етнічній групі тощо.

Краєзнавчі тексти допомагають вивчати та розуміти культурні та історичні особливості різних регіонів, а також сприяють збереженню культурної спадщини та співпраці між культурами. Переклад таких текстів може бути складним завданням через необхідність враховувати культурні та мовні особливості регіону, про який йдеться.

Під час перекладу мовного матеріалу даного спрямування велику увагу варто приділяти відтворенню реалій – лакун краєзнавчого простору, що репрезентують поняття, які не мають точних відповідників у інших мовах. Відзначимо, що наразі не існує уніфікованого та універсального підходу до розуміння поняття «реалія». Дослідники розглядають цей різновид безеквівалентної лексики з різних точок зору.

Існують і різні підходи до класифікації даної категорії лексики. Найчастіше реалії класифікують наступним чином:

1. Лексика, що позначає повсякденні реалії – житло, майно, одяг, їжа, напої, види робіт і професій, валюта, одиниці вимірювання, музичні інструменти, народні танці та пісні,